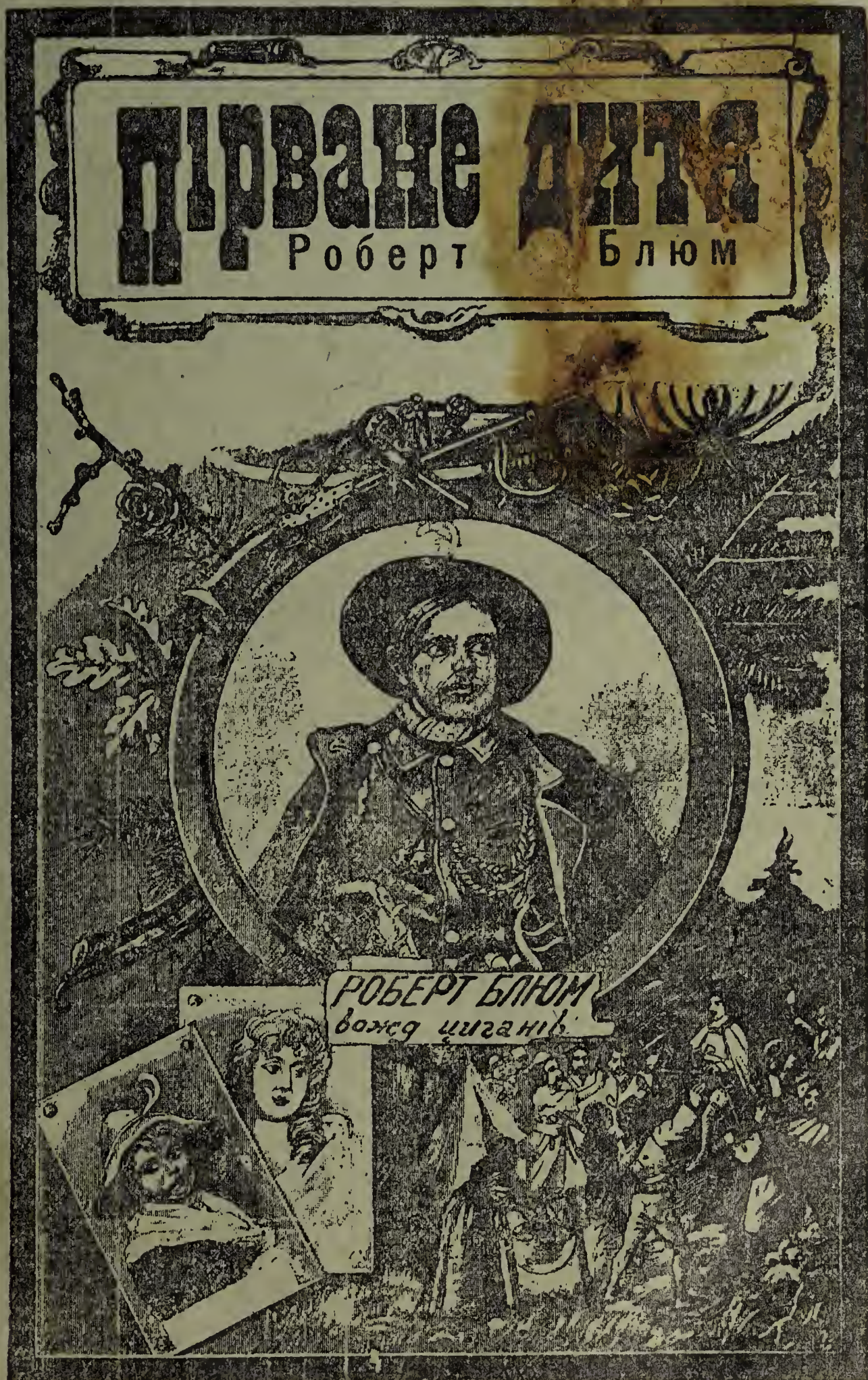

2
СШИТОК

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

Осторожно підняв накрите з лица помершої. Сейчас однак відскочив.

РОЗДІЛ V.

ЧОРТ І АНГЕЛ.

Рожева лампа кидала чарівне світло на чудово прибрану кімнату пересичену одурюючо солодким запахом.

На мягкій отомані лежала молода, красна жінщина, з головою опертою на руці, та задуманими очима, зверненими на підлогу. Була це полуднева, пориваюча краса: чорне, мов галка, волосся окружало делікатну, бліду тваричку; струнка постава, принадне пухке тіло... — коли-ж тепер звільна підняла свої огнисті очі, тоді доперва в повнім своїм маєстаті виявився весь чар її краси.

Випрямила недбало делікатні руки і ноги, вложила між зуби, біленькі мов сніг, свіжу папіроску і знова недбало спустила ся на отоману.

В тій хвилі отворили ся знагла двері — до кімнати впав задиханий граф Солмсберг.

— Нарешті, моя солодка Асто, я вже при тобі! — крикнув підбігаючи до своєї прекрасної дівчини і пристрасно обіймаючи її.

Однак вона скорим рухом відсунула його від себе.

— Стій, мій приятелю, не так напрасно! — кликнула перехиляючи ся взад, щоб сим чином усунути ся від його чулостий.

— Аста, — що-ж це за прийняття? Не даш ся навіть поцілувати?

Вона засміялася ся з іронією.

— Мій Боже — ти певно думав, що не знати як мене ущасливиш своїм приходом та що великої радості, І-і: шию з великої радості, що ти врешті пригадав собі, що ще живе Аста і що вона на тебе чекає?

В тіївї великім зірвала ся і станула проти нього, прошиваючи його своїми горячковими очима. Її груди сильно філювала. Її дрібонька ручка, відкинувши цигаретку на підставку, стала нервово збирати фалдочки шовкової спідниці.

— Вже мені досить сього, Егон, завсїгди чекати на тебе — ні, вже довше не можу знести так нудного життя, сьому вже раз мусить прийти кінець.

— Аста, — крикнув граф, блідніючи — ти подражнена.

— Чи можеш цьому дивувати ся, — відказала вперто — чи не маю вже ніяких прав до життя? Я надумала ся: відїзжаю звідси раз на все і вертаю до свого родинного міста.

Граф вхопив її за рамя.

— Аста — ні, ні, ти цього не зробиш! — крикнув порушений до живого — знаєш про се як я люблю тебе, знаєш, що люблю тебе до безтями — що жити без тебе я не можу...

— Докажи цього — відказала з погордою. — Чи може се має бути признакою твоєї любови, що лиш хильцем скрадаєш ся до мене — тоді, коли твоя жіночка грає ролю пишної пані на твоєму замку, а ти боїш ся їй сказати, щоби опорожнила своє місце для тої, котру ти любиш? Чи ти не запевняв постійно, що зробиш мене графинею Солмсберг — чи може маю на се чекати аж стану старою панною і посивію і не буду могла вживати світа?

— Аста — ради Бога — до божевілья мене проводиш! — простогнав граф, стараючи ся знова притягнути її до себе.

Вона з гнівом відсунула ся.

— Остав мене — дальше вже не буду слухати твоїх облудних обітниць, не вірю тобі, бо ти лиш крадеш у мене мою молодість! — кликнула з гнівом, тупаючи дрібною ніжкою — я ще молода і не погана — знайду своє щастє деінде.

— Аста — кликнув граф заломивши руки — закликаю тебе на все, що святе, що я мав чесні заміри — я хотїв тебе зробити панею на замку Солмсберг, але — але...

— Ти боягуз! — Сам же ти мені оповідав, як прилапав її на сходах з другим — удаєш ображеного та обуреного, а однак не маєш відваги показати двері зрадницї!

— Ха, ха, ха... і таких то звуть „сильними світа сего“?! Ти певно ще суваєш ся на колїнах перед ньою і просиш щоб тебе не опускала — замикаєш очі на її невірність!

Граф сопів тяжко, його лице то синїло то блїдло і дрожало з гніву і розпуки.

— Ні, Аста — кликнув граф, не знаючи що говорить — не знесу довше графинї в своїй хатї, покажу тобі, що не бракне мені відваги. Вона для мене байдужа, я не в силі дивити ся на її міну мучениці — ненавиджу її і клянусь на

Бога, що вона не довго вже стояти-ме на перешкодї нашому щастю!

— Аста — продовжав граф дальше і впав перед ньою на колїна — для тебе я все готов зробити, все — жадай від мене чого хочеш — лиш не відходи від мене, найдорозша, я-б здурїв коли би ти мене покинула.

Очи прекрасного чортика заблиснули вогнем побїди.

— Ба — засміяла ся з іронїєю — так зле ще не є. Чи-ж ти не бігав ще недавно до цирку за тою красавичкою Ільоною? Ха, ха, ха! — мій приятелю, як бачиш, я добре про все поінформована — маєш отже крім мене ще інших богів!

Граф зірвав ся занепокоєний. Хотїв викручувати ся, однак Аста скоро йому перебила.

— О, дай собі спокій, Егон, не труди ся безпотрібно, зрештою я цілком не заздрісна, знаю бо о тїм добре, що хвилева розривка скоро сприяла би ся тобі і ти повернув би до мене. Але оставмо се! Як маю розуміти твої слова, Егон? Чи графиня має для мене звільнити своє місце?

Тепер вже не боронила ся, коли обняв її впів і почав лице її прикривати горячими поцілуями, але слїдила його хитро з під примкнених повік.

— Аста, моя найдорозша — ах, колиб ти знала, як тебе люблю — шепотїв в найбільшій пристрасти. — Скажи, що маю зробити — поможи менї усунути з дороги ненависну бабу — ти, лише ти одна тоді будеш моєю женою, моєю панею!

Аста глянула на нього огнистим поглядом і підступно усміхнула ся. Відтак міцно притулила ся до нього — вміла бо знаменито робити з нього своє повільне орудє.

— Шкода, що не можеш подати ся о розвід, а бувби се найпростїйший спосіб! Позатим нема нічого, що могло би розв'язати вас — хиба — смерть...

Граф задрожав. Переполоханий його погляд шукав її очий.

— Так, лиш смерть! — сказав глухо.

— В такім разї мусить умерти! — ледво чутним голосом сказала Аста.

Граф з глухим окриком відскочив від ньої і перестрашеними очима глядїв на шайтана в прекраснім тілі.

— Я — я маю стати убійником? — простогнав.

Прекрасне лице дівчини прибрало вираз лица закам'я-

нілого злочинця.

— Коли хочемо бути щасливими, Егон — в такому разі вона мусить умерти! — сказала зимно — або може маєш який другий вихід?

Він стояв перед ньою, тяжко дихаючи, з переполохом на лиці, не маючи відваги глянути прямо на прекрасну покусу.

— Маєш який другий спосіб, Егон? — роздав ся в друге її твердий голос.

— Ні — не маю — відказав граф Солмсберг, опускаючи голову. — Аста — простогнав потім — ненавиджу графиню, відколи знаю, що вона невірна — але — але убійства доконати — не можу відважити ся!

Немов всі чортяки зі смолоскипами затанцювали в її очах і вогнем сипнули в графа.

— Хто-ж тебе силує до цього? — спитала зі злобною насмішкою — певно що не я, ти самий повинен знати, що зробити треба. Може призначенє стане тобі в поміч — графиня слабовита — може умре, а тоді будеш вільним!

— Так, чи так, не можу скоро звідси виїхати, у мене був намір за два місяці винести ся звідси — а до того часу — багато може ще змінити ся — чи не правда?

Граф задрожав і нагло хватаючи її в свої обняття, сказав хрипливим голосом:

— Аста — твоя правда, до того часу много ще може змінити ся. Мусиш бути моєю, не пущу тебе від себе, хочайби...

Не докінчив і почав її пристрасно цілувати. Вона не боронила ся перед ним ні троха, не говорила вже більше про свій виїзд, будучи певною, що тривога перед утратою її, зробить з нього все, що вона захоче.

Було вже по півночі, коли граф вирвав ся з обнять демона і верхом поїхав до замку.

Графиня Євгенія Солмсберг переживала страшні дні від тої ночі, коли на приказ старої циганки пішла була до хінського павільону і там її заскочив її муж. Граф саме тоді вертав з міста — коли нагло, майже перед самим замком, виринула із межі хащів темна стать жіноча, і підбівши до нього, сказала: „Коли хочете побачити чоловіка, з яким ваша жінка вас зраджує, так спішіть до хінського

павільону” — се сказавши, загадочна стаття зникла між корчами.

Граф пішов за вказівкою — і застав графиню на колінах перед чужим мущиною. Шалений з гніву, кинув ся на неї і сильним ударом повалив її на землю.

Чортівський сміх роздався з його уст. Потім скорим рухом заточив колесо, шукаючи того незнакомого.

— До сто чортів! — крикнув мов скажений, бо в місці, де перед хвилиною стояв, не було нікого, — чоловік той десь зник. Мов божевільний випав з павільону.

— Мушу його злапати! — просичав, забуваючи про омлілу жінку. Однак його пошукування були безуспішні, бо Урака в сю саму хвилину як вбігла з окриком: „Граф іде!”, вхопила Роберта за руку і потягнула за собою. Було занадто темно, щоб граф міг його розпізнати і на се якраз числила стара циганка.

Саме коли Солмсберґ звернув ся до своєї жінки, Урака скоро витягнула Роберта, котрий майже не знав що з ним ся робить, і на дворі доперва промовила до нього шелотом:

— Коли миле тобі жите, утікай! — Се промовивши, не ждала а потягнула його за собою і по хвилі зникли обое в темноті.

Графиня через кілька годин лежала безпритомно в павільоні. Доперва рано знайшла її там Меліта, перешукавши вперед всі кімнати графині. Поплакуючи і приговорюючи закликала старого Петра, потім обое занесли омлілу до її спальні.

Нещасна жінчина через кілька днів не вставала з ліжка, а граф ні разу не спитав ся про неї. А коли потім встала і люди побачили свою улюблену паню, перестрашили ся зміною, яка у ньої зайшла через тих кілька днів.

Лице її було незвичайно бліде, а вираз глибокого суму зраджував, що мусіла перейти тяжкі терпіня. Мимо того однак ні одного слова скарги ніхто не почув від ньої; з подиву гідною терпеливістю зносила простацьке поведене графа.

Але від тої хвилі, коли граф так стратив поважане для ньої, що аж пірвав ся бити її — не могла вже тішити ся житем. Ще тепер серце її кровавило ся на саму згадку тої пригоди і здавало ся їй, що вона не потрафить сього пережити.

Бив її — назвав невірною, — її, що навіть думками не прогрішила ся супроти нього — того було за багато для нещасної жінчини — зазнаний встид і зневага боліли її більше, чим всі дотеперішні терпіня.

Так і сьогодні, коли була самою, упала на коліна і зболілим голосом просила Бога, щоб її звільнив з цього нужденного життя.

Спазматичний плач потряс її високою постатю.

— Боже милосерний — йшла з її уст скарга — клячить перед тобою поганьблена, упокорена жінчина! Тобі, Боже, все можу сказати, перед Тобою, Отче небесний, можу виляти весь біль мого серця — перед ніким більше не можу поскаржити ся, як страшенно зранено моє серце, коли я навіть пошану втратила у свого мужа, котрий то бідне серце так понижив.

Отче наш, чейже Ти маєш милосерде для найбільшого грішника, — змилуй ся надімною, скінчи мою муку — сего вже за багато для мене — більше видержати вже годі.

Горячі сльози поляли ся по блідім лиці, вона почула ся страшно опущеною та бідною!

А серед того плачу пробудила ся у нїї страшна непогамована туга за дитиною. Чейже нікого більше вона на світі не має, як того сина, коли граф простацьким поведенєм своїм перервав послідній вузол межи ними.

Її син! Коли б так в своєму опущеню могла бодай його мати при собі — одиноке се бажанє їй ще остало — мати тільки його, любого сина, на грудях котрого могла би бодай доволі виплакати ся.

Булоб се для нїї надземською потїхою!

Підняла ся злегка і нагло мов прочутє якесь її опанувало — почула, що мусить згинути без сина, що біль її вкоротці поконає.

З заломаними руками почала ходити по покою, а сльози безустанно пили по її лиці.

— Ох, Боже, Боже, — шепотіла в тривозі безмірній — як же тяжко я відпокутувала за минуле — жите моє було дотепер нічим більше, як безустанною мукою. Прошу Тебе, Боже, пішли мені бодай один промінчик сонця, дозвожь мені побачити сина мого, дозвожь мені оперти мою змучену голову на його рамени і хоч раз почути від нього одно одніське слово — мамо...

О, якже булаб я щасливою тоді! А після сього хай ся

вже діє воля Твоя — коли мене тоді покличеш до царства Твого, буду вдоволена, бо побачила я свою дитину, свого улюбленого сина.

— Боже милостивий, даруй мені — однак инакше не можу — материнська любов в мені є сильнішою як супружний обов'язок — мушу побачити його, мого сина — бо довше не видержу без нього!

Зворушена до глибини впала на крісло і закривши твар руками, сиділа якийсь час непорушно, збираючи свої думки.

Нараз зірвала ся з місця. Радість з'явилася в її очах — адже-ж циганський обоз був недалеко звідси — колиб туди пішла, відшукала Ураку і попросила, щоб її завела до сина?

— О, Боже, Боже — так зроблю, бодай побачу його — шепнула з радістю. — На колінах буду просити стару циганку, щоб звільнила мене з даної присяги, щоб я остаточно могла йому сказати — що се я його матір.

О, колиб се було можливим — колиб він мене ще сьогодні мамою назвав — ах, все бим посвятила за одну годину зі своєю дитиною.

Хай буде, що хоче — я піду — піду до своєї дитини, всемогучий охоронить мене!

Дрожащою рукою закинула на себе теплий шаль, загасила світло і вийшла на коритар. Послухавши хвилику, чи хто не крутиться, зійшла тихонько по сходах і бічною фірткою вийшла з замку.

На дворі пристанула троха, тяжко віддихаючи, і рукою притиснула сильно буюче ся серце.

— Ах, так мені страшно, — шепнула. — Але-ж нічого злого не роблю — хочу лиш побачити свою дитину! Отче небесний, Ти глядиш в серце, знаєш також мої думки і знаєш, що довше не зможу запанувати над своєю тугою!

Зітхнула тихо, а потім скорим кроком перебігла через парк, з якого стежечка провадила в ліс.

Там, на право — так говорила їй Меліта — де є поляна оточена старими липами, там цигани розбили свій обоз і в тім напрямі поспішила.

Шалем обвила твар, гейби обавляючи ся, щоб її хто не пізнав.

Ішла вже з п'ятнадцять мінут, коли з далека побачила

слабий вогонь. Серце забило ся міцнійше — ще кусень дороги, а буде вже на місци.

Станула, гей скамянїла зі страху, бо почула з близької віддалі відгуки кінських копит.

Задеревїла цілком з тривоги — хто-ж се міг би бути?

Хотїла вже втікати, звернула ся до поблизьких корчів — але було вже запізно, нічний їздець добїг до ньої.

Графиня ледво здушила в собі крик перестраху.

Задрожали під ньою ноги і вона упала на колїна, широко отвореними очима стежучи наближаючого ся їздця.

Видно кїнь спостерїг людину на дорозї, бо станув дуба і мало що не висадив їздця з сїдла, але сей, страшно за-клявши, осадив коня на місци.

Тимчасом графиня піднесла ся. Одним поглядом кинувши на їздця, пізнала його, був то — її муж.

Крикнула зі страху і заточила ся взад.

Граф в одній хвилї зіскочив з коня і підбігши до дрозжачої постатї, крикнув скаженим голосом:

— Га — ти тут — чи справді не помиляюсь! — сикнув крізь зуби, стискаючи так сильно її рамя, що аж крикнула з болю.

— Ледащице, злапав же я тебе нарешті на твоїх нічних мандрівках. Так се ти нічу викрадаєш ся з замку до того драба — а потім ще удаєш дуже чесної жєнщини, ти безлична бабо!

— Егон, — ради Бога — що кажеш? Хай тобі Бог не памятає сего гріха, що допускаєш ся на менї! — сказала з жалем бідна жєнщина.

— Мовчи, проклята! Перебрала ся вже мірка твоїх гріхів — тепер належить ся тобі заплата за твою зраду!

Злапав її знова в свої руки і тягнув за собою.

— Егон, — о, Боже — що ти робиш?! — крикнула в смертельній тривозї.

В сїй власне хвилї з поза хмар показав місяць своє округле лице і ясний промінь освітив розбішену твар графа.

— Га, га, га! — засміяв ся дико — будеш знала, що тепер станеть ся. Тепер дістанеш нагороду — не мігби я тебе знести коло себе, а не хочу, щоб світ знав як низько впала графиня Солмсберг!

— Егон, Егон — опамятай ся — що хочеш зробити?

Але він вже не відповів. Його віддих був храпливий — очи майже виступили з ям — лице його стратило люд-

ський вигляд. Знова потягнув напрасно опираючу ся графиню і заволік її в гущавину.

По хвилі знова царила тишина на лісовій дорозі. Кінь стояв ще якийсь час на місци, стрижучи ухами, потім потряс своєю гривною і звільна побіг до замку.

Тихо шумів вітер між верхами старих дерев, а пливучий з гори потічок журчав і плюскотав об каміне свого корита.

Нагло серед тої тишини розляг ся по лісі трівожний передсмертний крик і гомоном відбив ся о сусідні дерева і поніс ся в даль...

РОЗДІЛ VI.

В НЕБЕЗПЕЦІ.

Що се міг бути за крик? Чи би то лісові духи справляли свій нічний пир?

Поспішно йдучий через ліс мущина, пристанув нагло і підняв уважно голову.

— Чула ти сей крик? — звернув ся з питанєм до йдучої побіч нього темної постаті.

— Так, чула! — була відповідь — здаєть ся, гейби передсмертний крик серни.

— Побачу, що се є, може кому грозить небезпека! — сказав Роберт Блюм і скочив в напрямі, звідки почув сей крик.

Льоля поглянула за ним з тнівом. Опісля з твердим, злощасним сміхом затиснула п'ястук.

— Можеш тепер шукати своєї голубки — процїдила крізь зуби — не побачиш вже більше Ільони.

Стала ще хвилю з міцно філюючими грудьми, дивлячись перед себе і наслухуючи, потім пішла до обозу.

Тимчасом Блюм пігнав далше через ліс. Знайшов сліди кінських копит в м'якій землі і якийсь час біг за ними, не можучи нічого відкрити.

Мимо того не заперестав пошукувань; однак його ста-

раня не увінчались успіхом — крик більше не повторився, отже вкінці, нічого не знайшовши, повернув до обозу.

Між циганами було незвичайне замішанє. Помимо пізної пори, все ще було на ногах. Муштини, жінщини і діти, все то бігало на всі сторони. Муштини звивали намети, жінщини громадили посудину і складали на возі. Коли побачили Роберта, кинули ся зараз до нього. Кричали всі так, що зразу ніхто нічого не міг зрозуміти; нарешті порозумів Роберт, що двох циганів, які пішли вечером до села, замкнено у в'язницю і загрожено, що завтра прибуде військо і розгонить цілу циганську банду.

— Тягнемо дальше на полудне! — сказав один зі старих циганів. — Тут ми не є безпечні, коли граф Солмсберг присягнув нам п'ємсту. Збирай ся скоро, Блюм, за годину рушимо.

— Ні, не піду скорше звідси, доки не увільнимо наших товаришів з в'язниці і то зараз, таки сьої ночі треба се зробити. Хто з вас піде зі мною в село?

В мить окружило його кільканайцять молодих хлопців, кличучи:

— Ідемо з тобою, Блюм!

— Добре, йдемо сейчас. Ви всі можете рушити в дальшу дорогу — коли увільнимо ув'язнених, підемо за вами!

Пристапи на се і підчас, коли цигани опускали своє до теперішнє обозовиско, Блюм з товаришами подав ся в село.

Не зауважив навіть, що Льоля підбігла до нього і витягнула руку на прощанє — перейшов побіч ньої, не звертаючи уваги. Він бо мав забиту голову ріжними думками, а на серцю було йому так тяжко... Зникненє Ільони — крик в лісі — а тепер ще журба про ув'язнених товаришів — прямо голова пукала йому від того всього.

Вскорі дістав ся в село, повите все глибоким сном; тільки тут і там загавкав пес на загороді, побіч якої проходили. Остаточно спинили ся побіч хати, де були замкнені оба в'язні і почали тихо нараджувати ся, в який спосіб дістати ся до середини.

Блюм обійшов дім доokoла і побачив ззаду двері, що провадили до пивниць, звідки сподівався дістати до горішніх кімнат. Закликав товаришів і при помочи витриха отворив двері.

Тепер всі увійшли до пивниці, засвітили ліхтарню і по

сходах дістали ся на гору. Увійшовши в темні сїни, пристанули і почали наслухувати.

Блюм підійшов наперед до входових дверей хати, замкнених зі двору і тихо перекрутив ключ, щоби в разі якої небезпеки, не потребували втікати через пивницю. В сїнях було троє дверей — одні з них вели до кімнати, де замкнено циганів.

Станули непевні і наслухували, коли нагло один з них, що наближив ся до одних дверей, засміяв ся тихо.

— Можете бути певні, — сказав до товаришів — що вони є тут. Не чуєте храпаня Йони? Пізнаю добре, бо не раз кляв я те храпанє на чім світ стоїть, коли з його причини не міг я заснути.

Другі також мимоволі мусїли засміяти ся, коли з тої кімнати почули храпливу музику спячого.

Блюм також наблизив ся до дверей.

— Останьте а я погляну вперед чи вони справді тут. Коли свисну, будете знали, що трозить небезпечка і тоді мусите втікати!

Те сказавши, отворив двері обережно і увійшов до темної кімнати. Але не зробив ще кілька кроків — як пристанув і почав наслухувати. Цїлком виразно розріжнив тяжкі віддихи кількох людей, значить, вязні не були самі.

Виймив сїрник і засвітив. Бистрим поглядом в одну мить обняв все кругом. Цїлком в кутку, на соломі, лежали оба товариші, в тяжкім сні — вязниця нї троха не перешкодила їм смачно заснути. Йона хропів безустанно. Недалеко від них, на лавці, сидїло двох поліцаїв, також обнятих солодким сном. Погасло світло. Блюм знав вже де лежали товариші. На пальцях наближив ся до них і найперше старав ся збудити Цинґа.

Той підняв ся, легко вздихнувши.

— Тихо, Цинґа, се я — Блюм! Поможи мені збудити Йону — але скоро, — наші чекають в сїнях, ми прийшли вас увільнити — шептав до заспаного цигана.

Цинґа сейчас зрозумів о що ходить. Скоро похилив ся над другим циганом і хватив його за руку. Але не легко було його збудити. Йона помуркотїв і обернув на другий бік аж солома затріщала.

— Тихо Йона — злегка шепнув Блюм, все потрясаючи його. Але се, видно, обурило його, що не дають йому супокійно виспати ся і почав муркотїти голосно так, що й

поліцаїв міг збудити. В сій прикрій хвилі, не будучи в стані що другого зробити, Блюм підняв його наглим рухом до гори. Се допомгло, бо Йона отворив здивовані очі.

Однак рівночасно пробудили ся також поліцаї. Перестрашені, зірвали ся на рівні ноги з криком — що тут діється?

Один з них засвітив сірник і при слабім світлі побачив високого мушину, витягаючого за собою Йону, — Цинга вже вибіг наперед.

Нараз роздав ся острій свист — чекаючі в сінях цигани кинули ся втікати.

У внутрі вязниці почала ся шамотня. Йона втікаючи запер за собою двері, ще й підпер їх а в той час поліцаї добігли до Блюма і вхопили його в свої руки.

Оклик гніву вирвав ся з грудий Роберта. Увільнив ся з рук одного поліцая, пустив ся в двері та дорогу заслонив йому собою другий.

Коли тепер ще той другий, котрого відтрутив від себе, прийде в поміч товаришови, мусить піддати ся, подумав собі Роберт і не вагаючи ся ні хвилі, хотів відтрутити поліцая з дороги, а коли се йому не вдало ся підняв руку та зі скорістю блискавиці пустив свій тяжкий п'ястук на його голову. Удар був так сильний, що поліцай з окриком розпуки повалив ся на землю. Все те стало ся так скоро, що нім той другий досягнув його Блюм вже вибіг на двір і пігнав за своїми товаришами.

Почув за собою голосні оклики лапаючого його поліцая, однак певний своїх ніг не бояв ся нічого.

Мертва тишина панувала в кімнаті, де Єлена, смертельно бліда, з понурим відблеском в очах, стояла при столі. В руці тримала отворену скриночку, з якої блискав різнобарвними вогнями, дорогоцінними каменями висаджений медальйон.

Врешті поставила скриночку на столі, виймила з ньої пожовклий лист і уважно почала читати.

Чортівський вираз вдоволення появив ся на її лиці.

— Га, — тепер вже все знаю — трошепотіла, дрожачи вся зі зворушення. — Князь Нелідов, на замку Старниці, є батьком Ільони — і мене він повитає як свою рідну доньку!

О! — здихнула, випростовуючи ся — як-же щасливою

буду відтепер, остаточно діпну своїх мрій! Завсігди одинокою моєю мрією були багатства, — тепер досить мені вже того нужденного життя — само призначене вкладає мені в руки княжу корону!

Задрожала з перестрахи і несупокійно глянула на всі сторони.

— Ільона, певно не жиє — і дрощ пройшов по її тілі — а вже-ж не може бути инакше. Ні, ні, не боюся вас, всі страхи. Ільона не жиє — а я — я на її місці остану княжною Нелідов!

Кілька разів перейшла ся по кімнаті. Взяли її нараз сильні дрощі, блідість не уступала з її лиця, а з широко отворених очий пробивала ся незвичайна звірськість.

— Але де вона могла подіти ся — шепнула в горячковім страху. — Що се міг бути за чоловік, що підняв її з землі та зник серед натовпу людей? Чому ніхто не доніс мені ще дотепер про її смерть? Чейже мусіла вже умерти?

Несупокій збільшав ся з кожною хвилиною. Мов шалена стала бігати по кімнаті, рукою притискаючи сильно бюче ся серце.

— Мушу чим скорше втікати відсіля — і то ще ської ночі — сказала нарешті дрожачим голосом — тут довше не видержу. Коли вже здобуду свою ціль, буду спокійнішою, тоді вже не треба буде нічого обавляти ся! Ніхто не знати-ме де я поділа ся, всякий слід по мині мусить загинути. — Єлена Спінелі має зникнути безслідно, як її сестра Ільона — і ніхто не знати-ме звідки прибула княжна Нелідов!

Та вслід зараз почала дрожати. З глухим стогоном впала на крісло і твар закрила долонями.

— Все ще бачу її — в лету через повітре — з руками витягненими до мене. — Боже милостивий — а потім той страшний крик...

Холодний дрощ пройшов по тілі і вона зірвала ся з крісла. На бліду твар її виступила неописана тривога.

— Мушу забути про те — мушу! Коли впливе троха часу — затре ся в моїй душі сей прикрий образ, тоді втихне також той страшний внутрішній голос — який безустанно пригадує мені: ти її за...

Урвала. Страшне слово не могло пройти через її уста а коли глянула на ліжко, на котрім її мати віддала останній віддих — опанував її великий страх. Непевним

кроком підійшла до стола, взяла скриночку з листом і сказала придавленим голосом:

— Мушу втікати — ще сьогодні, в ночі! Здається тут я-б вдусила ся!

Нагло відвернула ся і з проразливим криком подала ся взад.

Саме в ту хвилю отворили ся тихо двері і до кімнати увійшов якийсь чужий, молодий чоловік, з капелюхом глибоко насуненим на чоло.

— Боже, — о півночі — чого він хоче?

Тепер прибувший здіймив капелюх, а коли звернув до ньої своє лице, пізнала в ньому Роберта Блюма.

Нім ще могла відійти з перестрашу, підійшов до ньої і нервовим рухом хватив її за рамя.

— Де Ільона — скажіть мені, пані — чи маєте яку вістку про неї.

Єлена в першу хвилю не могла й слова промовити. Погляд свій втопила в блідім його обличчю, а груди її знагла підняла ся в гору.

Її мовчанка збільшила ще несупокій Роберта.

— О, пані, скажіть мені чи віднайдено Ільону? — спитав ще раз глухо.

— Ні, ні — дотепер ще ні — відповіла Єлена сухим голосом, відвернувши бліде лице. — Перешукано ціле місто, всюди розпитувано, але надармо, не знайдено ні найменшого сліду за ньою!

— О, Боже — простогнав молодий циган — я був певний, що тут дізнаю ся дещо! А тепер маю відійти не віднайшовши ніякого сліду!

Єлена піднесла голову і огнистий свій погляд впилила в Роберта, а на її лице виступив острій, та поганий вираз. Була заздрісна сестрі, хоч неживій вже, любови сього чоловіка.

— А не знаєте що се за чоловік, що виніс вашу сестру?

— Не знаю! Ціла та справа є так загадковою, так дивно-грізною... Хто знає, де моя бідна сестричка померла — ах, се страшно!

Добре удаючи біль за сестрою, закрила твар руками.

Блюм кілька разів перейшов нервовим кроком по кімнаті.

— Щож маю тепер почати? — питав сам себе — не можу тут остати, бо вже на пяти мені наступають. Три дні

скривався я в лісовій печері, бо шукали мене скрізь по лісі!

— Боже, що я чую, шукали вас? Чого-ж се — що ви такого зробили? — хитро спитала Єлена.

— Коли я увільняв двох своїх товаришів з в'язниці, у власній обороні я убив поліція — відказав Блюм — а тепер шукають мене і гонять мов дику звірину! Мушу втікати, ще своєї ночі — але обави про Ільону — не дає мені ні на хвилю супокою.

Очі дівчини блиснули живим вогнем. Приступила до нього і сказала, поклавши йому руку на рамена:

— Може схочете разом зі мною вибратись на пошукування, може удасться нам віднайти Ільону.

Її слова, її голос були принадні, однак він скоро відвернувся з відразою:

— Ні, — сказав скоро — моя дорога інша чим ваша, моя пані — вони розходяться сьогодні дуже далеко!

Єлена кинула на нього злісний погляд.

Блюм потер рукою розпалене чоло і зітхнув тяжко. Звільна повів очима по маленькій кімнатці, в котрій мешкала так дорога його серцю людина. Коли звернувся до дверей, його бліда твар дрожала в безмірній болізни.

— До побачення! — сказав — коли призначене так захоче, то незадовго ще верну сюди, однак найперше мушу знати, що сталося з Ільоною. Ніяк не хочу вірити, щоб вона не жила. Коли поверну, можливо справа вже цілком висвітлиться.

— Розуміється, — сказала Єлена укриваючи злобну насмішку — чейже мусить вияснити, що сталося зньою!

Чи Роберт зауважив насмішку в її голосі?... Відвернувшись нагло і дивним поглядом змірив дівчину, що стояла випрямлена посеред кімнати, пишна мов королева та з дивним відблиском в її очах.

Відвернувшись і замкнув за собою двері.

Єлена хвилю дивилася за ним стоячи на місці, потім же з уст її далося чути тихе сичіння:

— Дураку, чи треба тобі було віддавати твоє серце Ільоні? Що маєш тепер з того? Не ліпше було йти зі мною? Через мене ти-б став багатим і щасливим, навіть княже достоїнство я-б поділила з тобою, бо ти є першим мущиною, що розігрів мою кров.

Може ще зміниш свій погляд, коли стане перед то-

бою — княжна Нелідов! Побачимо ся ще пристрасний синочку Кампанії — поволи, зате певно, стреміти-му до своєї ціли — мусиш колись бути моїм — мусиш — не спічну, доки мені се не удасть ся!

РОЗДІЛ VII.

НА МАРАХ.

Буря шалїла в душі Роберта Блюма коли він гнав вулицями міста, прямуючи в поле. Жаль за Ільоною та її невинність справляли йому великий біль.

Обурений був на Єлену; як студені та тверді були черти її лиця! Навіть штучно викликана блідість її лиця не змогла його ошукати і закрити її дійсного характеру і браку всяких почувань.

Зітхнув глибоко; мав почутє, що не може відійти звідси, доки не переконає ся що до положеня, в якому знайшла ся Ільона

Тяжко задуманий йшов щораз дальше, не звертаючи на ніщо уваги — коли отсе на скрутї дороги виринула перед ним якась темно убрана стать жіноча.

— Урака — ти ту? — спитав здивовано.

— Так, се я — чекала тут на тебе!

— Чого-ж се так — чому-ж не поспішила ти за другими?

— Я вже хотїла се зробити, але щось мене припинило. Дізналась, що графиня Солмсберг смертельно занедужала. Нікого не припускала до себе, одна тільки жінчина була, коло ньої. Вчера вечером померла!

Блюм станув мов вкопаний.

— Що говориш — вчера? Мій Боже, як-же се могло так статись нагло?

— І я сего не можу поняти — сказала стара циганка. — Хто знає, чи за тим не криєть ся рука злочинця. Граф — говорила дальше шепотом — не міг вже знести своєї жінки; знаю про се дуже добре, що її ошукував і що він,

як і його любка, лиш ждали на смерть доброї графині. Ось і вмерла вже — і так скоро — не можу сего ніяк поняти

Блюм йшов мовчки побіч циганки. І йому якось так дивно зробилось на серцю, коли почув про смерть графині, а не зумів собі пояснити почуття пригноблення.

З тої задуми пробудила його Урака, положивши свою руку на його рамени.

— Роберте — сказала — прошу тебе, ходи зі мною на замок! Знайду я спосіб на се, щоб туди дістати ся — хочу, щоб ти побачив графиню ще хоч на марах, нім її поховують у гробівнику.

— Не кидай ся так нетерпеливо, може колись будеш мені вдячним за се, що я завела тебе до ньої!

Блюм нагло міцно стиснув рамя старої циганки.

— Урака — кликнув — що властиво є з графинею — що значить се твоє дивне поведене... Хочу і мушу остаточно знати правду!

Скажи мені — говорив скоро дальше — чого тої-то ночі ти мене завела була до павільону; що мала означати та дивна стріча о півночі?

А потім — як маю розуміти дивне поведене графині? Скажи мені вже правду, Урака, ти знаєш про те, що я не люблю блукати в темноті!

— Ах, болить — кликнула стара циганка, вириваючи рамя з залізного стиску його руки. — Будь троха терпеливим — чи думаєш, що я-б тобі не сказала, коли би тільки могла? Сьогодні не можу тобі сказати своєї тайни — доперва за три дні, коли тіло графині спочине в гробівнику — тоді скажу тобі все, але до того часу мусиш бути терпеливим.

Блюм потряс головою.

— Не розумію сього, Урака, бодай супроти мене моглабись покинути всякі тайни. Вже тоді дізнав я дідьчого вражіння, коли граф Солмсберг влетів до павільону і застав жінку свою на колінах передімною.

— Роберте — сказала Урака — ходи зі мною на замок, бо доти не зазнаю супокою, доки ще раз не заведу тебе до ньої!

Блюм знова жахнув ся нетерпеливо — та в тім прийшла йому гадка в голову. Ще хвилю стояв нерішучо — потім сказав:

— Остаточно можемо там пійти!

Мовчки йшли тепер до л.са. Блюм не звертав на се уваги, що стара все щось муркотіла собі під носом; аж доперва як кілька разів затиснула п'ястук, зауважив її дивне поведене.

— Замордував її той падлюка — закатавав, щоб увести на замок свою любку з чортівськими очима.

О, бідна, бідна пані — казала я їй, що смерть жде коло її порога...

— Нагло урвала, побачивши, що Блюм підслухує, що вона говорить.

Нараз в голові молодого цигана появилася думка — хто знає, чи граф не приложив своєї руки до сього загадочного зникнення Ільони? Але ні, ні — певно вже він забув про ню, коли Урака каже, що він вже опинився в сильцях якоїсь своєї любки.

Втім понісся по лісі дивно жалісний голос.

— Чувесь? — боязливо промовила циганка, притискаючись до Роберта. — Був се гейби голос-скарга невинно мордованої душі.

І по тілі Роберта пройшов дивний дріщ, але оце зараз замковий годинник почав бити дванадцятую годину.

— Тепер знова розпаношаться злі духи в замку, коли там не стало вже доброї пані! — сказала стара. — Отець теперішнього графа був також таким глитаєм як син, о, пам'ятаю його — мав він там на горі страшних річей доказувати, о чім люди много розповідають. Від тоді то не було там гаразду — доперва як графиня спровадила ся, дещо успокоїло ся.

Остаточно станули під замком. Урака спішила ся. Мусіла бути обзнайомлена з положенням, бо коли станула перед бічним будинком, Блюм зауважив зі здивуванням, що отворила двері ключем, який вибрала з кишені.

Тепер увійшли в довгий і темний коритар — потім скрутили і сходами пішли в гору.

— Ступай як можливо найтихше — шепнула стара, а Блюм почув, що рука її дрожала. Коли перейшли довгий коритар, спостерегли бліде світло — наближалися до покоїв.

— Зараз будемо на місці! — шепнула тихим голосом Урака.

Дрожачою рукою отворила двері. Увійшли у велику салю обвішану портретами.

На середині, межи розложистими пальмами стояв катафальок. Шість великих свічок кидало ясне світло на жалібні убори. Поодинокі білі рожі лежали розкинені по боках, а по середині, межи пахучими цвітами, лежало тіло шляхотної мучениці.

Рожі запахом своїм насолоджували повітрє.

Урака приступила звільна до катафальку. Блюм поступав за ньою. Якесь дивне зворушенє охопило їх з хвилиною, як вступили до своєї кімнати...

Роберт знав графа в цілій наготі його підлоти, тому тим красшою, тим більш гідною жалю була ся шляхотна женщина, котру в селі загально називано ангелом-хоронителем бідаків.

Перевела вона страшне житє з графом, але тепер прийшов вже кінець її мукам! Ангел розпростер свої крила і полетів в небесні простори.

Урака мовчки гляділа на лице помершої, потім тихонько шепнула до Роберта:

— Шкода, що не можемо побачити її лица, бо закрите густою сїткою. Видно, що хвороба так знищила його, що аж мусіли прикрити. Я чула, що граф на цілий день ставить сторожу коло мертвого тіла, щоб ніхто не наближався близько.

Саме тепер одна свічка так голосно затріскотіла, що стара з перестрахом відступила від катафальку.

— Якийсь страх мене збирає — шепнула дрожачи мов в пропасниці — мусимо сейчас звідси забирати ся, бо коли нас тут застануть, так — смерть наша!

Дивна річ — чи він її не чув — бо стояв безпорушно і пильно глядів на помершу. Широка груди його сильно працювала — потім нахилив ся над помершою.

— Бій ся Бога, Роберт — ходи скорше, тут небезпечно, — принаглявала стара зі щораз більшою трівогою.

— Ні, ні, — відпер Блюм дрожачим голосом — не піду скорше звідси, доки не переконаю ся напевно, що...

Не докінчив реченя. Видно якась висша сила додала йому відваги. Осторожно підняв накрите з лица помершої.

Сейчас однак відскочив.

— Що се? Боже — таж се не графиня!

З перестрашу мов остовпів і непорушно глядів довгий час на лице помершої.

Урака, немов шукаючи охорони, притулила ся до нього і міцно держала ся його рамени.

— Великий Боже! — Твоя правда — се не є графиня! — сказала, дрожачи мов від пропасниці.

Ще раз обоє глянули на помершу, щоб переконатися чи се сон чи правда.

Врешті Роберт випрямив ся.

— Що се може бути, Урака — що тут зайшло? — запитав блідий. — Що се за женщина, — як вона тут дістала ся до сеї труни?

Стара циганка так була перестрашена, що навіть говорити не була в силі. Її волосє наїжило ся, зуби голосно дзвонили і мусіла добре тримати ся Роберта, щоб не впасти.

Блюм все ще глядів на тіло помершої. По його голові снували ся бурливі думки, одна другу здоганяючи — коли в тім нагло почув на коритарі скорі кроки.

Перестрашений пірвав Ураку за руку і хотів потягнути її до сусідньої кімнати — та в ту хвилю отворили ся двері і — на порозі станув граф Солмсберг.

Побачивши їх коло труни та відкрите лице помершої, подав ся взад з диким проклоном.

Рівночасно стрінув пронизуючий погляд Роберта. В одну хвилю вже опанував себе. Дикий крик розніс ся по кімнаті і граф, з очима наляаними кровю, кинув ся на зненавидженого цигана.

Блюм поступив троха вперед та зі зимною кровю очікував нападу графа.

— А ти псяго циганський — кликнув граф мов збожевільши — чого шукаєш тут в мойому замку? Але почекай, сим разом не уйдеш моїх рук!

Се говорячи, хотів кулаком вдарити Роберта в лице — але сей зручно зляпав спадаюче рамя і тримав мов желізними кліщами.

— Глянь туди! — кликнув дрожачим з гніву голосом, вказуючи на трупа — чи се тіло графині? Здаєть ся, що сам Бог нас тут спровадив, щоб відкрити сей страшний обман, а може й кровавий злочин.

Граф мимоволі глянув на лице помершої і сейчас відзернув голову.

Шалений гнів пожирав його, скрегочучи зубами хотів було вирвати ся з рук Роберта, однак не зміг цього зробити.

«Страшні проклони посипали ся з уст скаженілого графа.

— До сто чортів, чого то зlodійське насіє тут волочить ся і слідить за мною — верещав почервонівши мов бурак.

Однак тепер і в жилах молодого цигана почала кров кипіти. Потрясаючи графом сильно то в одну то в другу сторону, кликнув приказуючим голосом:

— Де є графиня? Говоріть — мушу знати про все, що тут стало ся! І нещастє ваше, колиб хоч один волосок впав з голови сьої бідної людини — пам'ятайте, що не спічну скорше, доки не розвідаю про все.

— Ха, ха, ха! — засміяв ся по чортівськи граф — тужиш за своєю любкою — що — ти драбе?

Тепер вже Роберт не міг запанувати над собою. Очи його блиснули лихорадним вогнем і він знагла луснув графа п'ястуком в лице.

Солмсберг рикнув мов смертельно ранена звірюка, а відгомін розійшов ся скрізь по замку.

Урака, дрожачи на цілому тілі, скрила ся в куті і присіла зі страху під високими пальмами.

— Голодранче — заплатиш мені за се! — простогнав граф не будучи в стані здобути досить віддиху зі скаженілости.

На його голос впало двох блідих та вистрашених слуг.

— Сюди — кликнув граф — лапайте того драба — скорше, скорше, хватайте, беріть його звідси — але глядіть, щоб знова не вимкнув ся вам, як передше!

Блюм випростував рамена — трох проти одного — се троха за горяча та небезпечна борба.

Розглянув ся по кімнаті, оцінюючи своє положенє, коли се під пальмами побачив скулену стару циганку, що саме тепер вибухнула голосним криком і витягнула руки, благаючи о поміч.

Чи може він її ту оставити? Ні, ні — він же знав, що граф казав би її немилосерно вибатожити, щоб на ній зігнати свою пімсту.

Не надумуючись довго, зробив кілька кроків і вже був коло ньої.

— Ходи, скоро йди за мною! — але видно змінив нагло думку, бо вхопив її під пахву і рушив до дверей.

Не добіг ще до своєї ціли, коли вже оба слуги загордили йому дорогу. Одного з них почастував здоровим стусаном, а до другого змірив дуло револьвера, який скоро виймив з поза пояса.

Посіпака відскочив з криком — дорога до дверей була вже вільною.

Побачивши це граф, впав у велике роз'ярене. Отже-ж й сим разом мавби уступити ненависному циганови?

Шаліючи з гніву, кинув ся за ним — коли однак Блюм змірив револьвером в нього — завернув ся з перестрахом.

Користаючи з сього хотів Блюм отворити двері, коли се двері отворили ся і до середини впало ще трох нових муштин. Голосні крики збудили їх зі сну, а для більшої безпеки взяли з собою зброю.

Блюм уступив з дороги — тепер вже не було куди вийти.

Граф усміхаючи ся злобно, підбіг до своїх слуг, котрі вже кинули ся на Роберта і старали ся йому вирвати револьвер з рук. Притім один з них порушив курок — впав стріл, а зараз опісля роздав ся страшний крик.

Куля trafiла графа в ногу. Зі стогоном повалив ся на землю.

— Тримайте його, звяжіть міцно шнурами! Замкніть у вежі — звідтам вже не втече — кричав граф, памятаючи мимо болю, щоб не дати уйти циганови.

По короткій але тяжкій борбі вдало ся п'ятьом муштинам повалити Роберта і звязати.

Граф тимчасом підняв ся і заволик до крісла. Втім погляд його впав на трупа та на відкриту твар.

Задрожав з перестрашу. Студений піт виступив йому на чоло — колиб так котрий з його слуг побачив лице і звернув на се увагу других...

— Скоро виведіть його — проч з ним з моїх очий! — закликав нетерпеливо до своїх людей.

Блюм в безсилім гніві мусів дати собі звязати руки на плечах. Тривожним поглядом шукав Ураки. — Втікай! — шепнув до ньої.

Але на його здивоване вона не порушила ся з місця, так немов задеревіла зі страху. Тупим поглядом гляділа перед себе, блиск її очий пропав зовсім.

— Що зробити з тою старухою, пане графе? — звернув ся один з послугачів до пана замку.

Солмсберга прямо пропасниця нападала з нетерпеливості. Хотів, щоб слуги чимскорше вийшли — кожда хвиля проволоки могла спричинити відкритє.

— Забрати її разом з ним — скорше-скорше — не хочу довше бачити тих злодіїв! — крикнув роздратований повільністю своїх людей.

Блюм хотів ще раз поглянути на трупа, щоб добре затишити собі черти лица — але графські посіпаки потягнули його за собою, підчас коли один з них волочив за ними стару циганку.

Граф, оставши самий, засміяв ся по чортівськи. Тепер мав в своїх руках зненавидженого і небезпечного ворога, тепер не потребував вже нічого обавляти ся з його сторони.

Мимо болю, який витискав піт тривоги на його чоло, заволік ся до трунви і прикрив назад мертве лице.

— Певно вона ніколи й не мріяла про те — промуркотів — щоб поховано її як графиню Солмсберг і що в графським родиннім гробівнику знайде вічний супочинок. — В кождім разі треба мати отворені очі, щоб ще в останній хвилі не вийшло все на яв.

Штигулькаючи і охкаючи з болю вийшов із салі і замкнув двері за собою а ключ сховав до кишені.

— Сей драб міг легко наробити мені лиха — муркотів до себе — колиб в час не був я попав на нього; пропав би я, колиб він був утік і оголосив все, що тут бачив. Ніхто не повинен знати про те, хто спочиває в трунві і що стало ся з моєю женою.

— Але — говорив дальше з левністю — тепер тримаю його міцно і постараю ся о се, щоб не розтворив більше своїх уст!

— Прийшовши до своєї кімнати, впав змучений на ліжку. За хвилю прийшов засланий камердинер.

— Вже, пане графе, маємо його під ключем! Але-ж то була тяжка з ним справа, циган боров ся до останньої хвилі як скажена звірюка.

Урвав нагло, коли побачив викривлену з болю твар графа.

— Ах, Боже, — ексцеленція ранені?!

— Сильно болить — сказав граф — пішли сейчас когось по лікаря, куля сидить в нозі!

Слуга сейчас вийшов, щоб зробити як йому приказано. Коли запер за собою двері, граф якийсь час глядів перед себе. Але знагла підняв голову і засміяв ся чортівським сміхом.

— Хиба не треба мені тепер обавляти ся, щоб се відкрило ся? — стиха промовив. — Мури вежі за трубі, щоб голос з неї видобув ся на світ — тепер вже мушу з ними раз-на-все покінчити!

Адже-ж можу „припадково” забути про них — а тим часом погібнуть з голоду.

РОЗДІЛ VIII.

ПІМСТА ПОГОРДЖЕНОГО.

Тяжке, придавлене повіре було в підземній пивниці. Мусів його відчути також молодий чоловік, що сидів в куті, бо зірвав ся з місця та підбіг до маленького, болотом та павутинєм вкритого віконця і отворив його.

— Нема її — промуркотів придавленим голосом — можу тут сидіти й чекати хто зна' як довго. Справді, вже мені сього аж за багато!

Відтак звернув ся в инший кут пивниці, де на купі соломки лежала молода жінчина. Мала на собі лиш блідоголубі шовкові трикоти, а стан її опоясував різнобарвний шаль, перетиканий золотом та сріблом. Розвитий, буйний волос спливав по ній, прикриваючи собою, гейби плащем, ніжні члени її тіла. Ціла була подібна до сплячого ангела. Свій погляд впав в кут, але щоб розпізнати лице мусів похилити ся, бо в пивниці було досить темно.

Нараз відвернув ся і витягнув шию вперед наслухуючи — бо здало ся йому, що почув чийсь легкі кроки.

За хвилю дав ся чути трикратний стук до дверей.

— Се вона — пробурмотів і скочив до дверей. — Нім-що мушу її перше випробувати.

Коли отворив двері, побачив перед собою молоду дівчину. Кивнувши до нього лиш головою, підбігла найперше

в сторону, де на соломі лежало тіло незнакомої.

— Не жиє вже? — спитала.

Молодий чоловік підійшов до ньої. В півсумерку не могла зауважити виразу його лиця.

— Так, Льолю — не жиє! Прийшло мені се тяжко — дуже тяжко — коштувало се мене много мук — але — тепер вже по всьому!

Молода циганка видала з себе оклик вдоволення. Потім похилила ся над лежачим тілом.

— Не жиє? — спитала ще раз — отже гаразд — тепер не маю вже чого обавляти ся, тепер вже він не побачить її ніколи.

Задрожала нагло, зауважила бо, що в своїй ненависти і вдоволеню висказала свої найтайніші думки — тому скоро відвернула ся боком.

Молодець слідив її острим поглядом. Тепер нахилив ся до ньої і сильно стиснув її рамя.

— Льолю — сказав придушеним голосом, — чому ти не прийшла вчора, чейже ти знала, що я чекав на тебе?

Вона напрасно звернула ся до нього.

— Я не могла прийти — відперла коротко. — Передвчера в ночі нам треба було нагло вибирати ся, бо післане по військо на нас, тож не можна було мені вимкнути ся. Пішла я разом з другими — і аж перед самою границею удало ся мені непомірено остати по задуму... Коли вона померла?

Наступила коротка павза — відтак він прямо заявив.

— Сеї ночі. Прошу, остав, не можу про се говорити!

Льоля мовчки кивнула головою і гляділа на лежачу без знаку життя дівчину.

— Щож Льолю — дав ся чути розбурханий голос молодого цигана — щож тепер робити мемо? Приобіцялась бути моєю, коли ся дівчина умре — тепер вона не жиє вже...

Спостеріг він добре, як вона задрожала і сейчас відвернула своє лице.

— Льолю, — чого надумуєш ся, чи-ж не добре я справив ся? Хотілась, щоб по представленю я її тут спровадив — і коли я побачив як вона летіла з гори — а всі немов оніміли з перестрахи — тоді я прискочив — підняв її та зник в замішаню.

— Коли я йшов сюди, здавало ся мені, що несу мерця.

А й опісля вона все ще довгий час лежала без пам'яті — над ранком доперва почала так тяжко стогнати, що я вже не був в силі сього довше слухати.

— Тоді я приладив сей порошок — не було мені легко позбавити її життя — зробив я се однак з любови до тебе — а ти тепер стоїш перед мною така студена і не знайдеш для мене ні одного слова подяки?!

Його голос при кінці звучав вже майже грізно. Відтак злапав її в свої руки і хотів притиснути до себе. Вона з диким криком і обридженем відтрутила його від себе.

— Дураку, не дотикай мене!

Циган задрожав цілим тілом — відтак станув перед дівчиною в грізній поставі.

— Що се має значити, Льолю? Чому відпихаєш мене? Чей-же тепер ти належиш до мене — тепер підеш зі мною — станеш моєю жінкою!

— Ні, ні — не можу — збожеволілабим хіба, коли-б я мусіла піти з тобою, Горго!

Циган закрив страшенно а опісля злапав її за рамя так сильно, що аж скрикнула з болю.

— Льолю, не дражни мене! Зробив я для тебе все — для тебе став я убійником — а тепер жадаю, щоб ти додержала свого слова — не доводи мене до божевілля!

Його лице було так близько її лиця, що не спостеріг ненависного вогню, що блиснув в її очах.

— Пустити мене — се болить! — застогнала. — Не хотіла я тебе ошукувати, Горго, — так я думала, коли тобі обіцяла, тоді я хотіла стати твоєю жінкою. Але тепер не можу.

— Не можеш? — засміяв ся злобно циган. — Скажи ліпше, що не хочеш, признай ся, що ти все ще засліплена в Робертови, що не хочеш ще розпрощати ся з думкою, що тобі удасть ся його здобути.

— Ти обдурила мене в підлий спосіб, звабила до себе, щоб зробити з мене орудє для своїх плянів — зробити з мене убійника! А тепер — коли ти осягнула, що бажала і дівчина, яка стояла тобі в дорозі, вже не живе — ти оставляєш мене, хочеш, щоб я знова пішов своєю дорогою, а ти дальше будеш вганяти за своїм Робертом — га, га, га, отже така се для мене нагорода?! .

Льоля, побачивши його скаженіле лице, крикнула з тривоги:

— Горго, який же ти страшний!

— Чи додержиш свого слова і підеш зі мною, Льолю? Я можу цього домагати ся, маю до цього право — там лежить мертве тіло — говори, чи станеш моєю?

У циганки прокинула ся її природна впертість — вона-ж не мала вже кого обавляти ся — засміяла ся злотно і кожним словом старала ся як найбільше ранити бідного Горга.

— Га, чи може присилуєш мене до цього, коли сама не пристану?! Знаєш, що я ніколи тебе не любила, але, противно, ненавиділа тебе за твою настирливість. Ти за мною вслід бігав — а сего Блюм ніколи не робив!

— Я хотіла позбути ся своєї дівки, присягнула се зробити, а ти до цього найліпше надавав ся. Я була майже безпритомна тоді, коли дізнала ся, що Роберт навязав з тою дівчиною зносини — тоді, я-б була чорту віддала ся, не лише тобі — тоді мені було все одно! Тобі обіцяла я все, чого ти забажав, щоб лиш позбути ся зненавидженої суперниці, але тепер, коли я успокоїла ся, чую, що ніколи не могла-б я стати твоєю!

Циган стояв перед ньою, тяжко дихаючи і дрожаючи на всьому тілі; кулаки затиснув в дикому гніву — не був в силі свободно слова виговорити.

— Отак така — така се подяка від тебе? — вистогнав, а тоді рішучо кликнув: — Запам'ятаю собі те все!

Горів цілий з обурення і гніву; лице його було так страшне, що Льоля скрила ся аж в куті пивниці. Він скочив до ньої як шалений — зляпав її, затиснув палці.... хвилино тишина запанувала в пивниці... Вагав ся... В тім доух цигана доїс ся слабонький голос, так слабкий, що дрозжача зі страху Льоля й не дочула, але який на лиці його сейчас викликав вираз дикого тріумфу.

Відступив від дівчини і зміряв її ненависним поглядом.

— Йди, проч — сикнув крізь затиснені зуби — ти не варта цього, щоб я тебе дотикав ся! Біжи до свого Роберта — щоб тебе копнув, коли сприкриш ся йому — для хвилевої розривки ти йому вистанеш!

Льоля почула ся ображеною. Його слова діткнули її глибоко. Тихе сичіне вирвало ся з її уст. Потім побігла до дверей.

— Біжи, біжи далше за ним — але я ніколи тобі не

забуду своєї хвилі і заплачу тобі за се! — дав ся чути його злобний голос.

Коли втихли кроки молодої циганки, Горго впав знеси-лений на стелець і скрив своє лице в долонях. Любив Льолю цілою пристрастю своєї горячої крові, був щасливим, коли приобіцяла йому стати його жінкою, а тепер — все те було брехнею й то підлою, обчисленою згори брехнею!

З гніву затиснув п'ястук і тихий проклин вирвав ся крізь затиснені зуби. Його погляд впав на лежаче в куті безпорушне тіло дівчини. Зірвав ся мов поражений електрикою — на його лиці появив ся промінчик надії.

— Колиб мені се вдало ся — промуркотів — колиб я міг се зробити, сим я задав би їй болючий удар!

Скоро приступив до лежачої на соломі дівчини і похилив ся над нею. Почув ще раз тихе, ледво чутне зітханє.

— Приходить до себе — зрадів циган — тепер треба всіх зусиль моїх, щоб її вратувати!

Встав, наляв у шклянку вина, а відтак осторожно піднявши її голову — вляв їй оживляючого плину до уст.. Вона лила не отвираючи очий.

Якийсь час пересидів Горго на землі побіч хорої, тяжко задумавши ся, потім видно прийшло йому щось на гадку, бо зірвав ся нагло з землі.

— Може „мудрець” зможе виратувати її, а йому можна довіряти.

Взяв капелюх і вибіг з пивниці, замкнув двері а ключ сховав в кишеню.

Лишаючи сей опущений дім, розглянув ся боязливо вокруг, чи хто не бачить його. Він з розмислом вибрав сей дім, що, як здавало ся, від довших літ не був замешкалий — отже-ж ніхто не буде його шукать на долині в пивниці.

Тепер поспішним ходом подав ся до поблизького міста. Вже темніло, коли туди зайшов. Перейшов на передмістє, замешкале виключно бідними людьми і задержав ся нарешті перед малим, одноповерховим домиком — видно знайшов, чого шукать.

Увійшовши в сїни прочитав на порцеляновій вивісці назвиско: Арно Пенерт.

Застукав до дверей і увійшов до низької, бідно ула-

дженої кімнати. При бюркови побачив похилену статк старшого вже чоловіка, котрий при вході цигана, скоро зірвав ся.

— Ради Бога — здається то ти, Горго? — кликнув владуваний і витягнув руку до цигана.

Горго притакнув головою, а відтак короткими словами пояснив причину своїх відвідин і просив, щоб він сейчас пішов з ним до хорої.

Пенерт подумав хвилину — і зараз опісля згодив ся піти. Взяв зі собою різні ліки, і оба вийшли на вулицю.

— Маю багато роботи — оповідав старий циганови — не лише бідні, але й багато богатих людей посилають до мене, а не мало є таких, котрим я поміг. Мавби я несогірший кусник хліба, колиб не се, що не можу явно провадити свого ремесла — поліція занадто стежить за моїми пальцями.

— Недавно прислав до мене граф Ролф; трох лікарів опустило вже його одинокую дитину — батько був в крайній розпуці. Я оглянув хлопця — дав йому кілька капель медицини — і після вісьмох днів син графа прийшов до себе!

— Певно дісталисьте добру нагороду, неправда-ж? — спитав зацікавлений Горго.

Старик засміяв ся з погордою.

— Так, так, заплатив мені досить добре. Коли перший раз я прийшов до нього і застав його в розпуці коло ліжка сина, тоді сказав до мене:

— Пенерт! — ратуй мого сина, зроби все, що можеш, я приготований на всяку офіру. Половину свого майна віддам з охотою, коли син мій верне до здоровля.

— Коли хлопець виздоровів і мене вже не було потреба — старий післав мені сто золотих!

— Що правда, се гарний тріш, але й чесно зароблений. Кілько разів я бігав в день і в ночи, ні хвилини не можна було спочити — бо колиб лічене не було ся повело, тоді були би мені приписали вину за смерть дитини.

— Тих сто золотих не стане на довго — стільки бідаків приходить до мене, що не мають за що ліків собі купити.

— Але повір мені, Горго, що коли мені вдасть ся вилічити такого бідака, а він стисне мені з цілого серця руку, не знаючи як має мені дякувати — мене се робить о мно-

го щасливим, чим сто золотих від графа!

Горго глядів на старого з боку з великою цікавістю — бо в його постаті, в його поведенню було щось, що нагадувало минулі, красші часи.

— Чи ви довго подорожували по світі? — спитав.

— Думаю — притакнув старий і дивна тінь покрила його лице — літа цілі перебув я на морю, а сі чудотворні ліки привіз я з собою з Індій. Довгий час був я в неволі, а коли видобувся я на свободу, не було з чим дістати ся домів. Що прийшлося намучити, нім удалось мені заробити досить грошей — а коли остаточно вернув я до вітчизни, не застав я вже нікого з родини — померли...

Урвав бесіду і відвернув зворушене лице. Потім же, немов жалуючи, що сказав циганови так багато зі свого життя, почав зараз розпитувати про хору. Горго просив його о задержанні тайни і розповів всю правду — що Льюля хотіла її позбути ся зі світа.

Так поволи наблизилися до опущеної хати і зіійшли до пивниці. Коли увійшли, почули тихий стогін. Пенерт наближився до хорої; похилив ся над ньою і почав найперше слідити живчик.

— Слабо, дуже слабо — муркнув, киваючи головою. — Треба було прийти скорше, Горго — хто знає, чи не буде вже запізно!

-- Передовсім мушу розслідити, чи наступили які внутрішні заворушення, через наглий упадок.

Се кажучи, похилив ся ще низше і поглянув на лице хорої. Звернули його увагу регулярні, шляхотні черти лица, прикрашені ясним волоссям.

Нараз задрожав, мов громом поражений. Очи його отворили ся широко, гейби з великого здивовання. Його худе тіло ціле почало тремтіти...

Похилив ся ще низше, а потім вибухнув голосними словами:

— Боже милостивий — се лице — сі черти — Тереса...

